

Okolnosti vylučující protiprávnost (Hlava III. trestního zákoníku, §28 - § 32)

Okolnosti vylučující protiprávnost činu – jedná se o okolnosti, jež způsobují, že čin, který by za jiných okolností byl trestným činem a podobá se v rysech trestnému činu, není tak společensky závažný, aby byl TČ. Jedná se o tzv. **čin jinak trestný**.

Jedná se o tyto případy: krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko, oprávněné použití zbraně. Mezi tyto okolnosti můžeme zařadit i další okolnosti v zákoně neuvedené, jimiž je např. plnění zákonné povinnosti (lékař, pokud přes řádnou péči pacient zemře, soudce když omezí někoho na osobní svobodě uložením trestu, atd.).

1. Krajní nouze (§ 28 Tr.Z)

„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem.“

- nebezpečí musí přímo hrozit zájmu chráněnému TZ, nebezpečí je stav hrozící poruchou, který může být vyvolán různě – přírodní síly, technické nedostatky, zvířata, jde o ohrožení zdraví, majetku,
- jednání v KN nesměruje proti útočníkovi, ale proti zájmům jiných, třetích osob, které tento stav nevyvolaly, a proto je třeba chránit jejich zájmy více než zájmy útočníka - přísnější podmínky,
- k jednání je oprávněn každý, i ten, jehož zájmy nejsou ohroženy,
- podpůrnou (subsidiarita) jednání v KN – nebezpečí nebylo možno odvrátit jinak, způsobený následek nesmí být stejně závažný nebo závažnější než ten, který hrozil, je třeba uhradit škodu způsobenou vlastním zaviněním toho, jenž jednal v KN.
- bezrestný není ten, kdo je povinen nebezpečí snášet (není přípustná pomoc v krajní nouzi) – např. voják, lékař, hasič, atd.
- při nedodržení podmínek KN se užije polehčující okolnost dle §41 písm. g TZ

2. Nutná obrana (§ 29)

„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útokem na zájem chráněný tr. zákonem, není trestným činem“

- k nutné obraně je oprávněn kdokoli, i když útok nesměruje proti němu samotnému,
- jednání směřuje vždy proti útočníkovi,
- útok musí trvat nebo hrozit (ke přípustné, aby postižený bránil svůj majetek před útočníkem, který s ním utíká, ale utíká-li bez kořisti, nelze),
- útok je jednání člověka, jenž může mít podobu konání i opomenutí, zpravidla má znaky TČ, ale nemusí tomu tak být,
- obrana musí směřovat proti útočníkovi (obvykle se jedná o obranu na tělesné integritě, ovšem je možné útočit i na majetek útočníka jedná-li se např. o usmrcení psa poštvaného člověkem, protože pak se nejedná o krajní nouzi, ale pes je zbraní v ruce útočníka),
- nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zjevně nepřiměřená způsobu útoku, nebo pokud dojde ke střídání útoku s obranou,
- nutná obrana ovšem musí být způsobilá odvrátit útok, proto intenzita obrany bude silnější než intenzita útoku a může být způsobena větší škoda, než jaká hrozila. Obránce nikdy nenahrazuje útočníkovi škodu.

3. Svolení poškozeného (§ 30)

„Trestný čin nespáchá, kdo jedná na základě svolení osoby, jejíž zájmy, o nichž tato osoba může oprávněně bez omezení rozhodovat, jsou činem dotčeny.“

- jedná se o zájmy jednotlivce, o nichž může sám rozhodovat, a nedotýkají se společnosti,
- svolení musí být dáno předem nebo současně s jednáním, dobrovolně, určitě, vážně a srozumitelně.
Později - jen pokud pachatel takové svolení mohl důvodně předpokládat.
- je dáno osobou, která je schopna učinit závazný projev,
- nelze u TČ proti životu a zdraví.

4. Přípustné riziko (§ 31)

„Trestný čin nespáchá, kdo v souladu s dosaženým stavem poznání a informacemi, které měl v době svého rozhodování, vykonává v rámci svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce společensky prospěšnou

činnost, kterou ohrozí nebo poruší zájem chráněný trestním zákonem, nelze-li společensky prospěšného výsledku dosáhnout jinak.“

- jedná se o společensky prospěšný cíl,
- subsidiarita riskantního jednání – výsledků nelze dosáhnout jiným způsobem,
- stupeň přípustného rizika musí odpovídat očekávanému společensky užitečnému prospěchu,
- rizika nutno vyhodnotit před započítáním jednání,
- zákaz riskovat s lidskými životy (nutno vyloučit vážnou újmu na zdraví a nebezpečí smrti, aniž by byl k ní dán v souladu s jiným právním předpisem souhlas),
- nejde o přípustné riziko, pokud jednání zřejmě odporuje požadavkům jiného právního předpisu, veřejnému zájmu, zásadám lidskosti nebo se přičí dobrým mravům.
- riziko ve výrobě a výzkumu, riziko lékařské, hospodářské, atd.

5. Oprávněné použití zbraně (§ 32)

„Tr. čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem.“

- osoba oprávněná použít zbraň, je povinna co nejvíce šetřit zdraví a život osoby, proti níž zbraň užije
- předpisy, jež opravňují užití zbraně, se týkají zejména činnosti ozbrojených sil a sborů (zákon o polici, z. o ozbrojených silách, z. o vězeňské službě, atd.)